

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայոց բնագոյնը» վերնագրին ներգրծած ժողովուրդը քաղաքի ընդհանուր համարին մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը որ մինչև վերջին առաջին ատուածը պատահած զէպերը նկարագրելէ վերջ կը շարունակէ սպասել.

«Ասիւ, ամենէն ողբերգական պատգամն ատիկէ ետքը պիտի պատահէր. Յուլիս 2ին, Ռուսերը, տեսնելով թուրքերու յառաջացումը հրահրէին, կ'որոշէին վանը պարպել և կը հրամայէին քաղաքին ու գիւղին ամբողջ բնակչութեան որ իրենց առջեւ ինկած դիմեն կողմասի սահմանադուրէրը. Այս արտագաղթը անսկիւ կողմ. 250,000 հոգի, այս, կին և տղայ, թողնելին իրենց տունները, մեծ մասը հեղինակ, շատերը ճամբան կը մտնէին, անոնց դիմելներով դեմքերը կը լեցուէին ու ճամբաները կը խցուէին. տղաքը կը զատուէին իրենց. ծնողքէն ալ չէին գտնէր զանոնք, կը պատկէին ու կը մեռնէին. Պէրսի-Քալէի մէջ այս տեսանքն թափուր Բիւրսերուն կողմէ յարձակում մը կրեց. մարդասիրտին մէջ ընկաւ, բաղկացած 20,000 հոգի, զուլէն անշատեւցաւ. և յայտնի չէ թէ ինչ կըլաւ.

«Մեծամասնութիւնը Իգորի մէջ սահմանադուրէր անցաւ. Շատերը հոն կեցան ու ժամապառ. ուրիշներ ճամբանին շարունակեցին մինչև Էջմիածին, հայկական ընդէ. կաթողիկոսութեան կեդրոնը և մինչև Երևան. Հայկական կողմէ կասի հայ ժողովուրդին և թիֆլիսի ու շրջանի հայ քոմիթէներուն անձնակազմութեանը, կարելի չէր այսքան մեծ զանգուաններու օգնութեան հասնիլ. Ժամատառնողը, փորձարարութեան և ուսման պատուութեան ամենէն օր հարկերու զբաւառները կը մտնէին. Հայ չիկար, տաք կերակուր չիկար. Հիւանդանոցները լեցուած էին. Կաթողիկոսարանին բակերը, պարտէզները, փողոցները խռնողուած էին հրահրելով և մեռնողներով.

«Յուլիս 9ին Ռուսերը կը վերադարձնէին վանը. զոր 7 օր միայն լքած էին. Չայն գտան մեծ մասամբ հրոյ ճարակ եղած: Բոլոր ջրանցքները լի էին դիմախիւրով շարունակող որոնք չէին կրցած փախչիլ. Թուրքերը կը նահանջէին. Այդ մէկ քանի շաբթուան միջոցին Ռուսերը կողմասին ետ կանչեցին փախստականներու մէկ մասը. հունձքը քաղելու համար մարդիկ պէտք էին, ապա թէ ոչ իսկ կ'սպանար. Տակաւ առ տակաւ. կինը ու աղջկանը եկան վերանստատուելի իրենց գիւղերուն աւերակներուն մէջ. Բայց վերստին, քանի մը շաբթ վերջը, ռուս բանակը կ'որոշէր պարպել քաղաքը և այն. 25-30,000. Հայերը ուրիշ վերադարձին էին, կը բնակարարուէին նոր քաղաքի մը՝ նոր և անուոր առանապանքներով.

Չկայ ուրիշն թրքական հողին վրայ տեղ մը ուր Հայերը ինչպէս ըլլան իրենց պաշտպաններուն զբաղմունքները իրենց հաշմանքներուն զբաղմունքներն պակաս աշխատանք չկող. իրենց Բայց գէթ կարելի է օգնութեան հասնիլ կողմասի այս 400,000 փախստականներուն թիֆլիսի, Երևանի, Էջմիածնի մէջ կազմուած հայ յանձնարարները կը բաղկացուած իրենց ճիգերը, բայց այսքան հսկայական խնդրանքները չի մայ միջոցները կը պակսին իրենց...»

Հ. Կ. Տէր Սահակեան. — «Մշակ» 7 հոկտ. թիւին մէջ կը կարգանք հետեւեալը. «Վերջերս Մոսկի մէջ տպուեց որ Տրապիզոնում պատմիչ և կոտորածի ժամանակ Միխիթարեան ուխտի միջոցով հայր Ակիմեանը, Մի քանի այլ թերթեր տպելով այդ լուրը աւելորդ են կենսապահական տեղեկութիւններով մեզ հաղորդում են ստոյգ աղբիւրից, որ ըստ պատմիչի եղել է ոչ թէ հայ բանասէր Ակիմեանը, «Հանգէս Ամսօրեայի» խմբագրերը, այլ հայր Կարապետ Տէր Սահակեանը, որին թուրքերը սպանել են տանջանքով, որովհետեւ չէ կամեցել յանձնել նրանց զարդի աշակերտներին իսկ

զարդի տեսուչ Հ. Ստեփան Սարգսնը և Հ. Թովմաս Օտարաշեանը ժողովրդի հետ ըլիլ տարել են Միջագետքը.

Հ. Կ. Տէր Սահակեան վերստին կ'ըրտասարգ Միխիթարեանց է՛ն խոստովանելից դէմքերէն էր, օտարուած ճամբարիս անաստեղծի ուժեղ տաղանդով մը. իր մանր եթէ ստոյգ է՝ հայ մտաւորականութեան համար նոր մեծ կորուստ մըն է.

Հ. Կ. ՍԱՐԳՍՆԻՈՅ

Հայունեաց Կարմիր Խաչը (Աղեքսանդրոյ) Հոկտ. 26էն մինչև Նոյ. 6 հետեւեալ առաքումներն ըրաւ Բօր-Սախիտ. 516 վերմակ, 516 սաւան (հոս պատրաստուած), 88 վերմակի երես, 102 բարձ, 22 պաթախի, 13 օխա բուրդ, 60 ծրար կտուրեղէն (մեր Չակազիկ պատրաստել տալով Բօր-Սախիտ զրկած 500 վերմակներուն սաւանի զործածութեան համար) և 1 անկողին. Նոյնպէս 5 սնուելի մեծ ծառանկ գլխաւորէն, խորանոցի աւարկաներ և դրնակներ պիտոյնքներ.

Կարմիր Խաչը եր պատրաստուել տրւած ճերմակեղէններէն մինչև ցարդ զրկած է 1843 կտոր, ամբողջովին կարուած Աղեքսանդրոյ բարեխէր. և աղբիւր տիկիններէն և օրիորդներէն որոնց հրապարակաւ կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութեանները.

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ նուէրները.

Տիար Լեւոն Փիլիպոսեան 200 տուրի սիկատէթ, Օր. ք. Ռէն և Վալանթին Փիլիպոսեան 30 կտոր թղու գլխաւոր, Մուս. ճուռուէն. Բարեխիւրաց ընկերութիւնէն Տիկ. Նազլը Գամիխանի ձեռամբ 51 կտոր ներքնազգեստ, Մէտառուի վաճառատունէն 4 ծրար քաթիւ, Տիկ. Մանուկաւարեանէ 3 զոյգ գլուխք, 1 տուրի թէյ, 1 գ. պէպէի կօշիկ, Աղեքսանդրոյ թաւմէյի ընկերութիւնէն 1863 զրդ, ձեռամբ Տ. Մ. Ճանիկեանի, Ռամէի թաւմէյի ընկերութիւնէն ձեռամբ Տ. Լ. Շիշմանեանի 1177 զրդ, Գոնի Մը Զոհէպէ 150 զրդ, Տ. Հայկ Բերքեանէ փոխան ծաղկապակի, Տիկ. Մուսի Կարապետեանի մահուան առթիւ 50 զրդ.

Վ. Ասեմազյանի 9. Ա. Թիֆլիսցի Ասեմազյան Գ. ԿԱՍՏԱՆԿԱՆԸ

Պ. Վանագի Ագաւորեան «Յուսանք» մէջ պատասխանելով դիտողութեանս կ'ըսէ. «Յամար դատեցի որ մի յետաձգել անոնց (վերմակներու) առաքումը հասկնալու համար թէ պէտք էր անմիջապէս զրկելը. Յետաձգած ըլլալը ճիշդ է ուրիշ. իսկ թէ օր մը միայն յետաձգել յարմար դատած է, տարիկ ճիշդ չէ՝ որովհետեւ իր սպասած պատասխանը կրնար տասը օր կամ տասը ամիս, միւս չի. Տարանգիլ բացուել — ինչպէս մասնուած է եղեր — յետաձգել անոնց առաքումը. և կը պնդեմ թէ ոչ Գաղ. Ժողովը խմբովին և ոչ Գ. Աղեքսանդրեան տանին, իրաւունք ունէին այսպիսի յետաձգում մը կարգադրելու 500 վերմակներու մասին՝ որոնք չէին տրուած էին Բօր-Սախիտ համար, իրենցմէ անկանի, իր միջոցներովը գործող Հայունեաց Կարմիր-Խաչին կողմէ, և փնտռած են կ'ըսէ իրենց՝ Գաղ. Ժողովին ալ գիտակցութեամբն ու հաւանութեամբը: Կարմիր-Խաչը իրենց խաղաղիկն էր որ ուզածուն պէս պիտի վարուէին հետը... Երբեք կը յայտնեմ Պ. Աղեքսանդրեանին (որ դիմէ արդէն) թէ իրենց տուած հետադրին վրայ չէր որ ստացուեցաւ Գալիէիէն պատասխանը՝ այլ ուրիշ մը հասկէ ըրած հետաձգման վրայ...»

Իսկ իր կնքապահի պաշտօնը անշուշտ դիտարկուած է որովհետեւ Կարմիր-Խաչը ընտրած չէ ինքն և կ'ըսէր ի ձեռին ունեւոր իրեն ու է իրաւունք չի տար Կարմիր-Խաչի գործերուն խառնուելու...

Եթէ այս մէկ բացատրութիւնէն ետքը Պ. Աղեքսանդրեան հանձն ինքի յիշեցնել «Գալ. Արարական միացած շատ մը ուրիշ բացատրութիւններ», մի առ մի ամենուն ալ պատասխանը կ'ուսնայ, թող վստահ ըլլայ...

Գանիքի ցերեկոյրը. — Համալործակցող կուսակցութեանց կողմէ ի նպատակ

«Հայ կամաւորական գործին» սարքուած ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենար Նոյ. 14ի կիրակի օր, Թատրոն վերջին մէջ, ուր որոշուած ժամունք, եկած լեցուած էր Գալիէի և շրջակայ արուարձաններու հայ ժողովուրդը.

Սակայն օտարականութեան կողմէ յայտարարել երկրորդ անգամ ճիշտութիւնէն անցնել որոշուած ըլլալուն, ժամը չորս ուկտիսի քեմին վրայ երեւցաւ Տիար Լեւոն Միխիթարեան, յատկապէս հրահրուած Աղեքսանդրեան, և խօսեցաւ ստալէս. «Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեզի, ձեր ներկայութեամբ պատուելնուդ հա-

մար սոյն ցերեկոյթը, սակայն ցաւ ի սիրտ կուգամ ձեզ յայտնել թէ օտարականութեան կարգադրութեամբ հանդէսը չի տաճուած է. այսօր կերակի ըլլալուն և կառավարչատունն ալ փակ ըլլալուն պատճառաւ՝ մեր կատարած դիմումները մնացած են ապարդիւն. Յայտագրին օտարականութեան կողմէ ճիշտութիւնէն անցնել վերջ կարգ. Մասնախումբը պիտի յայտնէ ճիշդ օրը և ժամը հանդէսին. Վարագոյրը իջնելով՝ ներկաները ցաւով մեկնեցան թատրոնէն. Յուսով ենք թէ յատկապէս կերակի ժողովուրդը նոյնքան ստուար թիւով պիտի գայ. Խ.Ա.

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՆԵՐ

Սերպիական Ժախտակ

Սերպիական, 12. — Զորեքաբերի երկույն Երեկոյնէն ի վեր Պրահայից և Պոլսիցները կ'արտաբերեն և Բեռլինի միջև երկու տարածութեան մը վրայ կ'ուղիւ սկսան Պոլսիցները 5 ժամուայ զինուոր մը պահանջեցին իրենց մեծահասակները թաղելու և վերադարձնելը վերցնելու համար, 2 ժամ միայն միջոց տրուեցաւ.

Աթէնք, 12. — Սերպիական ճակատէն հասնող լուրերը տարածում են, բայց կ'իմացուի թէ Գերմանացոյ Բարիէյի Բարիէյի մէջ Քաթիլիսի դիմումը անհաջող լինելու պատճառով Սերպիական ճակատէն հասնող կարեւոր սերպ ուժեր Բալանի կ'ընդ կ'անելով երկաթուղոյ կայարանը գրաւած են որու դէմ Պոլսիցները յառաջացած էին իրենցմէն Իսթիկի երկաթուղի համար: Գործողութեանը հրահրող Բարիէյի ճակատէն ճակատին վերջ կը տարածուին և հիմա այնպէս կը թուի թէ կացութեան բանալին հոն պիտի ըլլայ, քանի որ Բարիէյի հրահրող սակաւ մը Մանասիցը քաղաք սերպ զորքեր անէլ պիտի անցնին, կառավարութեանը այժմ Բարիէյի մէջ կը գտնուի.

Լոնտոն, 11. — Գերմանացի Սերպիական մէջ մեծ զոտարարութեանց կը հանդիպին, Երեկոյնէն անձրեւներ երկրորդ ճանախուտի վերածած ըլլալուն համար.

Բարիք, 12. — Արեւելեան թատերաբանին վրայ մեր բանակը նոյս. 6էն մինչև 10 քաղաքի. խուզարկութեանը կատարեց առանց ու է կարեւոր մասնակիւն մը կատարելու Պոլսիցները նոյ. 10ին ըստ կերպով ամբողջեցին Բարիէյից կայարանը. Սերպիական ճակատէն վրայ գրաւեցին Բարիէյից և Սերպիական 11 թուականաւ Վալուտայի և Բարիէյի ուղղութեան վրայ յիշատակելիք ու է կարեւոր բան չկայ.

Լոնտոն, 13. — Բրիտանացի և Ֆրանսիացի սպաներ Ալբիականի մէջ Սանթի-Բառանի վրայ նաւահանգիստին Տէլ-Վինո-Լէսթից և Բորիս-Մանասիցը տանող ճամբան ճիշտութիւնէն անցնելով զինուորի և ուսանողներին փոխադրութեանց յարմար գտան զայն.

Լոնտոն, 13. — Պոլսիցներն հեռագրէ մը Յուսանքով և Ռուսիայից զինուորէն քանի մը մեկնել թէ երկու աղբիւրը զինուոր մը ուղարկութեամբ կը գտնուի անոնցմէ ոչ մէկը կը փախալէ Կեդրոնական Պոլսիցները հանդէպ զընդունութեան մը նախաձեռնարկը ըլլալ. երկու զինուոր մը մտածեն թէ Ռուսիա պէտք է արագաճառ 200,000 հոգով մասնակցի Անկլո-Ֆրանս. ուժերուն, Սի. ծովու նաւահանգիստի համար կամ Պիսարայի սահմանադրութիւն Ռուսի ճամբով. Այս պիտի միջոցով մը նախապայմանաբար Ռուսիան և Յուսանքով Գալիէիցներուն պիտի յարկին.

Լոնտոն, 13. — Պոլսիցներն հեռագրէ մը Յուսանքով և Ռուսիայից զինուորէն քանի մը մեկնել թէ երկու աղբիւրը զինուոր մը ուղարկութեամբ կը գտնուի անոնցմէ ոչ մէկը կը փախալէ Կեդրոնական Պոլսիցները հանդէպ զընդունութեան մը նախաձեռնարկը ըլլալ. երկու զինուոր մը մտածեն թէ Ռուսիա պէտք է արագաճառ 200,000 հոգով մասնակցի Անկլո-Ֆրանս. ուժերուն, Սի. ծովու նաւահանգիստի համար կամ Պիսարայի սահմանադրութիւն Ռուսի ճամբով. Այս պիտի միջոցով մը նախապայմանաբար Ռուսիան և Յուսանքով Գալիէիցներուն պիտի յարկին.

Լոնտոն, 12. — «Թալու» Պոլսիցներն կ'իմացնէ թէ Գալիէիցներն Գալիէիցները իրաւունք ունենալու և թերեւ զանազան նաւերու 800 ուսնաւորներ թիւը Սերպիական ճակատէն և Կարմիր-Խաչիցները միջոցով ձեռք առած է օտարականական նաւահանգիստներուն մէջ գտնուող ռազմավթերը բեռ-

մար սոյն ցերեկոյթը, սակայն ցաւ ի սիրտ կուգամ ձեզ յայտնել թէ օտարականութեան կարգադրութեամբ հանդէսը չի տաճուած է. այսօր կերակի ըլլալուն և կառավարչատունն ալ փակ ըլլալուն պատճառաւ՝ մեր կատարած դիմումները մնացած են ապարդիւն. Յայտագրին օտարականութեան կողմէ ճիշտութիւնէն անցնել վերջ կարգ. Մասնախումբը պիտի յայտնէ ճիշդ օրը և ժամը հանդէսին. Վարագոյրը իջնելով՝ ներկաները ցաւով մեկնեցան թատրոնէն. Յուսով ենք թէ յատկապէս կերակի ժողովուրդը նոյնքան ստուար թիւով պիտի գայ. Խ.Ա.

Մօք.

Սերպիական Ժախտակ

Լոնտոն, 10. — Յոյն և Պոլսից կառավարութիւնները համաձայնութեան մը գոյացուցին՝ պոլսից և յոյն սահմանադրութիւններուն միջև չեղած գոտի մը հաստատման մասին. Մօք.

Աթէնք, 14. — Անպաշտօն նախարար Պ. Տընի Բոլէն, հանրաժանութիւնէլ լինաւ, վարչ. հոս կ'սպասուի.

Բարիք, 13. — Պ. Տընի Բոլէնի Յուսանքով մէջ կատարելիք մասնաւոր պաշտօնը կարեւոր կը նկատուի, որովհետեւ Պ. Տընի Բոլէն չէլէլէ պետական մարդոց մտերիմ բարեկամն է.

ՍԵՐԱՊԻԱՆ ԴԱՅՑ

Լոնտոն, 11. — Պատերազմ. նախապարտութիւնը կ'իմացնէ թէ Աղեքսանդրիայէն մեկնող «Սառութեան» փոխադրանաւ Սեպ. 2ին Եգէական ծովուն մէջ թորիկայարարեցաւ, բայց յաջողեցաւ նոյն օրն իսկ Պոլսիցներ հասնել. Կորուստներն են 9 մեռաւ, 2 կորսուած և 22 բացակայ՝ որոնք խնդրուած կը համարուին.

Բարիք, 10. — Պրահայ. «Իդէ» շուրջանը, նախկին «Տալիս»-ը, իտալական «Երկաթ Պրահայեան» անուն շուրջանին նաւաղները աղաթելէ վերջ թորիկայարարեցաւ. Բոլոր ճամբորդները և երկու շուրջաններուն նաւաղները ցտմար հանուեցան.

Բարիք, 12. — (Պաշտ.) Պրահայ. պոլսիկ շուրջան մը որ միմիայն զինուոր 10 նաւաղներ կը պարտեանակէր, ծովուն բացը ռազմավթերը և զէնք փոխադրող թշուարի ստացատանաւ մը հանդիպեցաւ. որ պաշտպանուած էր 40 թուրքերէ որոնց 11ը սպայ. Պրահայից 10 նաւաղները առաքատանաւ մտնելով զընդունելին զայն մէջը գտնուողները և ներթափեցնելու ալ միայն.

Լոնտոն, 11. — Երեկոյն Գալիէիցները ծագեցաւ Պրահայից (Երե. ժեյն) զործարանի մը մէջ ուր Գալիէիցները հաշիւայն երկաթեայ ցանցեր կը պատրաստուէին. վնասը մէկ միլիոն տուրք կը հաւաքուի.

Լոնտոն, 12. — Անգլ. «Գալիս» ինչպէս նաև «Բալիս»-ը և «Մոլիս»-ը շուրջանները ընկղմուեցան. Ռ.

Լոնտոն, 11. — Կըստ թէ գերմանական «Պրահայեան» յանձնարար Պալիէիցները մէջը ակաւնէ մը կամ թորիկի մը զարդուելով ընկղմուած է. Մօք.

Լոնտոն, 13. — «Տէլի» Եգէական կ'իմացնէ թէ յառաջիկայ յաւաքները 14 ատ զերարեթնութեանը բերանական նաւատորմին վրայ պիտի աւելցուին.

Լոնտոն, 13. — Պալիս մը, որ օտար մը կը կոչէ յառաջ եկած ըլլալ կը կարծուի, քանից որ Բորիս-Մանասից Պոլսիցները Գալիէիցները զարկաւ շուրջանը.

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ՄԵՋ

Լոնտոն, 13. — Մարմարայիցները կ'իմացնէ թէ «Ե-12» ընդծովեան Մարմարայի մէջ ընկղմած ըլլալուն մասին հետաքրքիր թշուարներ անթիւ հետաքրքիր մէկ լուրը կ'ըսէ թէ երեւ ըսպայ և 6 հոգի զինուորականները և զինուորականները.

Արեւելեան Ժախտակ

Բեթլեհեմ, 13. — (Պաշտ.) Շուրջանը շրջանին մէջ 11 օր տեւող կ'ընէ մը վերջ ուրախ մեր զինուորները մինչև

կէս մէջը մինչև ճանախուտի մէջ մտած էին, զրաւեցին Բեթլեհեմ և Անթիպի, Իգորի շրջանին մէջ զերման 10 յարձակումներ ետ մղեցին.

Հայկական Ժախտակ

Բեթլեհեմ, 14. — Կողմասի փոխարքայութեան «Կողմաս» պաշտօն. օտար անցեալ տարուան ընթացքին թրքական ճակատին վրայ կատարուած զործողութեանց ամփոփումը կատարելով կ'ըսէ թէ այս 12 ամիսներու ընթացքին զինուոր միջոցին թշուարն ոչ մէկ յաջողութիւն ունեցաւ, միայն Ռուսերը իրենց կողմասի քաղաքի բանակին ճիւղերուն շնորհիւ հիմա թրքական Հայաստանին ամենամեծ մասին կը տիրեն. Թրքական բանակը, կ'իմացնէ փնտրած Մարմարայի մէջ, մինչև հիմա չէ կրցած օտար կանգնիլ. Դիմախիւրները մէջ թուրքերու զոտողութեանց նախաձեռնութեանը բեկանելէ վերջ մեծ աղաւ կերպով կը պահեցը զայն և հակառակ Օսմանցոյ զորքերը օգնաւորներուն անդի զորքերը նոր ձեռնարկները կ'արդիւնին.

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄ

Սերպիական Ժախտակ

Հոռ, 14. — Հաւաստի աղբիւրի ստացուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ Վալանթի գրաւման կամ սպառնալիքի անկ ըլլալու լուրերը բացարձակապէս սխալ են: Սերպիական արարիւր Միքիթիայի միջ կը հաստատուի: Սերպիական թորիկայարարեալ կանոնադրութեամբ կը նախաձեռն, առանց լիաւորութիւն և առանց ու է իրենց լիալու: Պոլսիցները աղբիւր հակառակ յայտնող լուրերը անմիջապէս Հ. Բարիք, 14. — Չեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Պոլսիցները հիմա քաղաքի օր յարմար զործողութիւն Բիւրսիցի եւ Սիւրսիցի գիւղերուն վրայ, որոնք յարմար օր գրաւած էին: Անոնք յարմարութեամբ և միջոցին, ինչոյ հակառակ զարմանքով գրաւեցին Սիւրսիցի: Նոյնպէս գրաւեցին Վալանթիցի. հիւսիսային բարձունքը պոլսիցական անդի մը հետ:

Արեւելեան Ժախտակ

